

ლერი თავაძე

სილენტიაროსის ტიტული საქართველოსა და ბიზანტიაში

სილენტიაროსი (σιλεντιάριος) ბიზანტიის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ადმინისტრაციული თანამდებობა, ხოლო მოგვიანებით საკარისკაცო ტიტული იყო. თავად ტერმინი „სილენტიაროსი“ მომდინარეობს ლათინური „სილენტიუმიდან“, რაც სინუმეს ნიშნავს. სილენტიაროსის თავდაპირველი მოვალეობა საიმპერატორო სასახლეში სინუმისა და წესრიგის უზრუნველყოფა იყო.¹

---

¹ ODB. III, გვ. 1896. სილენტიაროსის ტიტულთან დაკავშირებით იხილეთ შემდეგი ლიტერატურა: J. B. Bury. Imperial Administrative System of the Ninth Century: With a Revised Text of the Kletorologion of Philotheos. London. 1911, გვ. 24-25; O. Seeck. RE. 2. R 3. 1929, გვ. 57; E. Stein. Histoire du Bas-Empire. Tome I: De l'État romain à l'État byzantin (284-476). Paris. 1959, გვ. 111, 470; E. Stein. Histoire du Bas-Empire. Tome II: De la disparition de l'Empire d'Occident à la mort de Justinien (476-565). Paris. 1949, გვ. 303; A. H. M. Jones. The Later Roman Empire, 284-602. Vol. I. Oxford: Basil Blackwell. 1964, გვ. 490; R. Guiland. Le silentiaire. Titres et fonctions de l'Empire byzantin. Variorum Reprints, London. 1967, გვ. 33-46; N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle. Paris. 1972, გვ. 296; ODB. III, გვ. 1896. ასევე წყაროები: Constantine Porphyrogenetos. The Book of Ceremonies. Trans. by Ann Moffati and Maxeme Tall with Greek edition of the CSHB (Bonn, 1829). Vols. I-II. Canberra. 2012; N. Oikonomides. **Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle**, გვ. 62-63, 88-89, 94-95, 98-99, 124-125, 128-129, 156-157, 168-169, 180-181, 188-191, 204-205, 210-211, 232-233. იხილეთ ასევე შრომები ბიზანტიურ სფრაგისტიკაზე, რომლებშიც მრავალი საბეჭდავი მოგვეპოვება სილენტიაროსის მოხსენიებით. ასეთი ნაშრომები ბევრია, შესაბამისად, თვალსაჩინოებისთვის ვასახელებთ მხოლოდ რამდენიმე ვრცელ გამოკვლევას: V. Laurent. Le corpus des sceaux de l'empire byzantin. Vol. 1-3. Paris. 1962-72; G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. Vol I in three parts. Basel. 1972; Catalogue of Byzantine Seals At Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art. Vol. I-VI. Ed. by J. Nesbitt and N. Oikonomides. Dumbarton Oaks Research Library and Collection. Washington. 1991-2009; I. Jordanov. Corpus of Byzantine Seals from Bulgaria. Vol. I-III. Sofia. 2003-2009.

საიმპერატორო სასახლის მოხელე სილენტიაროსები წმინდა კუბიკულის პრეპოსიტოსს ექვემდებარებოდნენ, რომელსაც ოფიციალური მანდატი ხელმძღვანელობდა. სილენტიაროსები პირველად იმპერატორი კონსტანტინე I დიდის (306-337 წწ.) დრო იხსენიებიან და მათი გაჩენა სწორედ მის ღონისძიებებს უკავშირდება.²

სილენტიაროსთა ჯგუფის სენატორული სტატუსის შესახებ განმარტება მოცემულია იმპერატორ თეოდოსის II-ის (408-450 წწ.) კოდექსში, რომელშიც დაკონკრეტებულია, რომ თანამდებობიდან წასვლის შემდეგ კონკრეტული პირი თავისუფლდებოდა სენატორის უფლება-მოვალეობებიდან, რამაც ხელი შეუწყო ყოფილი სილენტიაროსების ჯგუფის ჩამოყალიბებას. ყოფილი და საპატიო სილენტიაროსის წოდება ამ თანამდებობის ტიტულად გადაქცევის წინაპირობა გახდა.³

თეოდოსის იმპერატორობის დროს კონსტანტინოპოლის სილენტიაროსთა ჯგუფი ოცდაათ პიროვნებას აერთიანებდა, რომელსაც სამი დეკურიონი მეთაურობდა. ამდენად, კონსტანტინოპოლის სასახლეში ოცდაათი მუდმივმოქმედი სილენტიაროსი მსახურობდა. სილენტიაროსების ფუნქცია სასახლის მეთვალყურეობის გარდა იმპერატორის კარზე არსებული კონსისტორიუმის მოწვევაც იყო. მათვე ევალდებოდათ იმპერატორის დაცვა სხვადასხვა სამხედრო ექსპედიციების მიმდინარეობისას.⁴

სილენტიაროსების მდგომარეობა დაბალი იყო იმპერატორ კონსტანტინე I დიდის დროს, თუმცა მოგვიანებით სიტუაცია შეიცვალა და უკვე V საუკუნეში სილენტიაროსი სპეკტაბილისის რანგის სენატორთა რიგში ერთიანდება, ხოლო მათი დეკურიონები VI საუკუნეში ილუსტრისებად იწოდებიან, რაც უმაღლესი სენატორული რანგია იმავე საუკუნეში.⁵

VI საუკუნის შემდეგ მათი როლი შესუსტდა და სილენტიაროსს მხოლოდ ცერემონიალური ფუნქცია შერჩა, რასაც მოგვიანო პერიოდის ცერემონიების წიგნებსა და ტაქტიკებში ვაფიქსირებთ. იმავე პერიოდში სილენტიაროსი, უპირატესად, ტიტულის სახით გაიცემა და მას სასახლის სამოხელეო დატვირთვა პრაქტიკულად აღარ გააჩნია. სილენტიაროსი შეიძლება ყოფილიყო კატასტასიოსი, ანუ საიმპერატორო სასახლის ცერემონიის-

² R. Guiland. Le silentiaire, გვ. 33-46; ODB. III, გვ. 1896.

³ J.B. Bury. Imperial Administrative System of the Ninth Century, გვ. 25.

⁴ ODB. III, გვ. 1896.

⁵ ODB. III, გვ. 1896.

ტერი, თუმცა ამავე დროს ეს თანამდებობა შეიძლება მიეღო სხვა ტიტულის მფლობელსაც. მიუხედავად იმისა, რომ კატასტასიოსი შესაძლოა სხვა პირიც ყოფილიყო, სხვადასხვა, მაღალი ტიტულის გაცემის ცერემონიალის დროს სილენტიარიოსთა ჯგუფს მნიშვნელოვანი ცერემონიული დატვირთვა ჰქონდათ, რაც მათი ძველი პრივილეგია იყო. აღნიშნულ პრივილეგიას ისინი დიდი ხნით ინარჩუნებდნენ.⁶

სხვადასხვა მოსაზრებებით სილენტიარიოსი X საუკუნის მეორე ნახევრამდე, ან XI-XII საუკუნეების ჩათვლით არსებობდა, თუმცა უკვე IX საუკუნისთვის, უპირატესად, ცერემონიალური ფუნქციის მქონე დაბალი რანგის სენატორული ტიტული მალე ვარდება აქტიური გამოყენებიდან, მას ნაკლებად იღებენ ბიზანტიის გავლენიანი არისტოკრატები, ხოლო XII საუკუნის შემდეგ აღარც მოიხსენიება.⁷

კონსტანტინე VII პორფიროგენეტის (913-959 წწ.) „ცერემონიების წიგნის“ მიხედვით სილენტიარიოსები ძალიან აქტიურად იღებენ მონაწილეობას საიმპერატორო კარზე გამართულ ღონისძიებებში. ამ ღონისძიებებიდან ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ტიტულების გადაცემის ცერემონიალია, სადაც ცერემონმაისტერი, ანუ კატასტასიოსი, სწორედ სილენტიარიოსის ტიტულის მქონე პიროვნებაა, რომელიც სხვა სილენტიარიოსებთან ერთად მნიშვნელოვან ფუნქციას ასრულებს საზეიმო ცერემონიის მსვლელობაში.⁸

სილენტიარიოსის ტიტული ბიზანტიის არაერთ გამოჩენილ პოლიტიკურ და საზოგადო მოღვაწეს უტარებია. ეს თანამდებობა იმდენად დაბალი მნიშვნელობისაა IV საუკუნეში, რომ მისი მფლობელები ნაკლებად თუ ფიქსირდებიან საისტორიო წყაროებში. ამ პერიოდში მათი გავლენა ძალიან სუსტია. V საუკუნიდან მოყოლებული, როგორც ზემოთ აღინიშნა სილენტიარიოსების გავლენა იზრდება, ხოლო ის ისტორიული პირები, რომლებიც ამ თანამდებობას ფლობდნენ რომის იმპერიაში, განსაკუთრებით კი აღმოსავლეთ რომის იმპერიაში საკმაოდ წარმატებული სახელმწიფო მოღვაწეებია, მათ შორის ერთ-ერთი, ანასტასი 491 წელს იმპერატორიც კი გახდა, მას სილენ-

⁶ ვრცლად აღნიშნული საკითხები იხილეთ: Constantine Porphyrogenetos. The Book of Ceremonies. Trans. by Ann Moffati and Maxeme Tall. შემდეგ ყველგან ვიძიოწმებთ როგორც – The Book of Ceremonies.

⁷ R. Guiland. Le silencieux, გვ. 33-46; N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles, გვ. 296; ODB. III, გვ. 1896.

⁸ The Book of Ceremonies, გვ. 234-236.

ტიაროსთა დეკურიონის თანამდებობა ეკავა.⁹ VI საუკუნეში სილენტიაროსის ტიტული აქვს ეგრისის მეფე გუბაზ II-საც, თუმცა ამაზე ვრცლად ქვემოთ ვისაუბრებთ.

V საუკუნის პირველ ნახევარში სილენტიაროსის თანამდებობა ეჭირა ვინმე ხიონიოსს, რომელიც მღვდელმონაზონ ნილოს ერთ-ერთი ადრესატია;¹⁰ იმავე ნილოსის ადრესატია ვინმე ჰელიოდოროსიც, ასევე სილენტიაროსად წოდებული;¹¹ იმავე ნილოსის ორი წერილი ეძღვნება გაუდენტოსს, ასევე სილენტიაროსად წოდებულს;¹² ნილოსის ორი წერილი ეძღვნება სილენტიაროს ნემერტოსს;¹³ ნილოსის ერთი წერილი ეძღვნება ნიკარეტოსს;¹⁴ სილენტიარონის პრიმიკერიოსია ვინმე ევსტათი, რომელიც 444 წელს იმპერატორი თეოდოსის მიერ იგზავნება ეფესოში ბასიანუსის ეპისკოპოსად კურთხევის საქმის გამოსადიებლად;¹⁵ ასევე გამოიძევა ავალია მაგნუსს, იმავე თეოდოსის მიერ 449 წელს მივლინებულს ეუტიხე ბერის მართლმორწმუნეობის საკითხის გამოსარკვევად;¹⁶ სილენტიაროსთა დეკურიონია ვინმე იოანე, რომელიც იმპერატორ მაკრიკეს (450-457 წწ.) ნდობით აღჭურვილი პირია და იმპერატორის დავალებით ქალკედონის მეოთხე მსოფლიო საეკლესიო კრებას (451 წ.) ესწრება, ასრულებდა სხვა მნიშვნელოვან მისიებსაც იმავე იმპერატორის მმართველობის დროს;¹⁷ სილენტიაროსი დიომედესი იგზავნება იმპერატორ ლეონ I-ის (457-474 წწ.) მიერ, თავისი მმართველობის დასაწყისში, რომის პაპ ლეონ I-ის (440-461 წწ.) წერილით, ალექსანდრიის ახლადარჩეულ პატრიარქ ტიმოთე ელურუსთან;¹⁸ სილენტიაროსია ვინმე მარკუსი, დანიელ სტილიტეს ახლო მეგობარი კონსტანტინოპოლში, იხსენიება იმავე დანიელთან;¹⁹ იმპერატორ ლეონ I-ის მიერ სილენტიაროსი ტელეგიუსი სამშვიდობო მოლაპარაკებების მიზნით იგზავნება ოს-

⁹ PLRE. II, გვ. 78-79.

¹⁰ PLRE. II, გვ. 287.

¹¹ PLRE. II, გვ. 531.

¹² PLRE. II, გვ. 494.

¹³ PLRE. II, გვ. 775.

¹⁴ PLRE. II, გვ. 781.

¹⁵ PLRE. II, გვ. 434.

¹⁶ PLRE. II, გვ. 700.

¹⁷ PLRE. II, გვ. 598.

¹⁸ PLRE. II, გვ. 362.

¹⁹ PLRE. II, გვ. 720.

ტროგოთების მეფე თეოდორის სტრაბოსთან თრაკიაში და ასრულებს მნიშვნელოვან დიპლომატიურ მისიას;²⁰ პელაგიუსი იხსენიება როგორც სილენტიაროსი და მერე, როგორც ყოფილი სილენტიაროსი, ხოლო შემდეგ პატრიკოსადაც არის მოხსენიებული. ის იმპერატორმა ზენონმა 490 წელს სიკვდილით დასაჯა ტახტის უზურპაციის მცდელობის ამკარად შეთითხნილი ბრალდებით, რეალური მიზეზი პელაგიუსის მიერ იმპერატორი კრიტიკა უნდა ყოფილიყო. პელაგიუსი, ბიზანტიელი ისტორიკოსების გადმოცემით, მრავალი ნაშრომის ავტორი ყოფილა, მათ შორის რომის ისტორიის აგვუსტუსიდან თანამედროვეობის ჩათვლით;²¹ ანასტასი (491-508 წწ.), ბიზანტიის იმპერატორი და ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული პიროვნება აღმოსავლეთ რომის ისტორიაში. იმპერატორად კურთხევამდე სილენტიაროსთა დეკურიონის თანამდებობას ატარებდა, სწორედ ამ თანამდებობაზე იყო მაშინ როდესაც იმპერატორად აკურთხეს. იმპერატორად კურთხევის შემდეგ, ბუნებრივია, თავისი ძველი სახელოთი აღარ მოიხსენიება და გარდაცვალებამდე იმპერატორი და ქვეყნის უზენაესი მმართველია.²²

ამდენად, როგორც ვხედავთ, სილენტიაროსის თანამდებობა სულ უფრო წინაურდებოდა V საუკუნის მიმდინარეობისას, ამ თანამდებობის მფლობელები კი მრავალი სახის სამსახურს ასრულებდნენ იმპერატორის დავალებით, იყვნენ მოსამართლეები, ნდობით აღჭურვილი პირები, დიპლომატები და სხვა მნიშვნელოვანი მისიის ხელმძღვანელები. ისინი ირიცხებოდნენ სპექტაბილისის სენატორულ რანგში, ხოლო VI საუკუნიდან სილენტიაროსთა დეკურიონი ილუსტრისის რანგშია აყვანილი. სწორედ სილენტიაროსთა დეკურიონი ანასტასი 491 წელს აღმოსავლეთ რომის იმპერატორი ხდება. ანასტასი ყველაზე ცნობილი სილენტიაროსია, უფრო ზუსტად კი მათი ერთ-ერთი დეკურიონი, ანუ მეთაური. V საუკუნეში უნდა შენარჩუნებულიყო ოცდაათი სილენტიაროსი, ხოლო მოგვიანებით მათი რიცხვი, სავარაუდოდ, უნდა გაზრდილიყო, განსაკუთრებით კი მას შემდეგ, რაც ის მყარად დამკვიდრდა როგორც საპატიო თანამდებობა, ანუ ტიტული.

იმპერატორ თეოდოსი I-ის ბრძანების მიხედვით და სილენტიაროსი პელაგიუსის მაგალითზე შეიძლება ითქვას, რომ სილენტიაროსი უკვე V საუკუნიდან საპატიო თანამდებობის სახით გაიცემა სხვადასხვა, ყოფილ სი-

²⁰ PLRE. II, გვ. 1058.

²¹ PLRE. II, გვ. 857-858.

²² PLRE. II, გვ. 78-80.

ლენტიაროსებზე, რაც ამ თანამდებობის ტიტულად გადაქცევის წინაპირობა ხდება.

VI საუკუნეში სილენტიაროსი კვლავინდებურად მნიშვნელოვანი თანამდებობაა და მისი დაფიქსირება საისტორიო წყაროებში კიდევ უფრო მეტი ინტენსივობით ხდება. VI საუკუნის წყაროებში დაფიქსირებული ყველაზე მნიშვნელოვანი სილენტიაროსები არიან: ფოკასი, დიდებული წარმოშობის ბიზანტიელი არისტოკრატი, რომელიც საისტორიო წყაროების მიხედვით 526 წლამდე სილენტიაროსია, ხოლო შემდეგ სხვა, გაცილებით მნიშვნელოვან თანამდებობებსა და ტიტულებს ეუფლება, იწოდება სამხედრო მაგისტრად (მაგისტერ მილიტუმ), პატრიკოსად და ა.შ. იყო წარმათი, ძველი ბერძნულ-რომაული პანთეონის მიმდევარი. წარმართთა მორიგი დევნის დროს, 545/6 წელს, სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა;²³ სილენტიაროსი თომა იმპერატორ იუსტინეს I-ის (517-527 წწ.) მიერ გაგზავნილი იყო ქალაქ აპანდას ასაშენებლად, ქალაქ ამიდას მიმდებარე ტერიტორიაზე, რათა იქ 526 წელს ანტიოქიის მიწისძვრით დაზარალებული ხალხი ჩაესახლებინათ. ბრალს დებდნენ მოსახლეობის ძარცვასა და კორუფციაში;²⁴ ადოლიუსი, წარმოშობით სომეხი, რომელიც სილენტიაროსია 542 წლისთვის. გარკვეული დროის მანძილზე მსახურობდა კონსტანტინოპოლის საიმპერატორო სასახლეში, ხოლო შემდეგ ბელისარიუსთან ერთად განამწესეს სომხური რაზმის მეთაურად არმენიაში, სადაც სპარსელების წინააღმდეგ იბრძოდა. იწოდება არხონტად. დაიღუპა ირანელებთან მიმდინარე ბრძოლების დროს თავში მოხვედრილი ქვით;²⁵ დიომედე, სილენტიაროსი და პალესტინის დუქსი იმპერატორ იუსტინიანეს I-ის (527-565 წწ.) მმართველობის დასაწყისში;²⁶ პავლე სილენტიაროსი, ცნობილი პოეტი და საზოგადო მოღვაწე. მიაღწია სილენტიაროსთა შორის უმაღლეს პოზიციას (დეკურიონის შემდეგ) და გახდა პრიმიკერიოსი. მოღვაწეობდა იუსტინიანე დიდის პერიოდში, ასევე მის შემდეგაც;²⁷ კონსტანტინე, ჯერ სილენტიაროსად იწოდება, ხოლო შემდეგ უკვე პატრიკოსია, მოღვაწეობდა VI საუკუნის შუა წლებში, ან ამავე საუ-

²³ PLRE. II, გვ. 881-882.

²⁴ PLRE. II, გვ. 1114.

²⁵ PLRE. III, გვ. 16-17.

²⁶ PLRE. III, გვ. 402.

²⁷ PLRE. III, გვ. 979-980.

კუნის მეორე ნახევარში;²⁸ თეოდორე, იუსტინიანე I ღიღის დროინდელი წმინდა სასახლის დეკურიონი, იწოდება ასევე სილენტიარიოსად, თუმცა როგორც დეკურიონი ითვლებოდა სილენტიარიოსთა ჯგუფის ერთ-ერთ მეთაურად;²⁹ სილენტიარიოსია ასევე ბახუსის შვილი, თეოდორე, არმენიის მმართველი, სავარაუდოდ პროკონსული, იგივე ანთიპატოსი. მონაწილეობდა სპარსეთის წინააღმდეგ ბრძოლებსა და შაჰ ხოსრო II ანუშირვანთან (531-579 წწ.) მოლაპარაკებებში.³⁰

ამრიგად, როგორც VI საუკუნის სილენტიარიოსების ჩამონათვალიდან ჩანს, ამ პერიოდში მოღვაწე სილენტიარიოსები კვლავინდებურად ინარჩუნებენ თავის მდგომარეობას აღმოსავლეთ რომის იმპერიაში და ბევრი მათგანი საკმაოდ წარმატებულიცაა, როგორც პოლიტიკურ, ისე სამხედრო და საზოგადოებრივ კარიერაში. V საუკუნისგან განსხვავებით მომდევნო ასწლეულში სილენტიარიოსთაგან არავინ გამხდარა ბიზანტიის იმპერატორი. ანასტასის შემთხვევა კი უფრო შემთხვევითია, ვიდრე ამას სილენტიარიოსის მდგომარეობა იძლეოდა აღმოსავლეთ რომის იმპერიაში. თუმცა, ამავე დროს, აღსანიშნავია ისიც, რომ დეკურიონები, რომლებიც სილენტიარიოსთა უმაღლეს ფენას განეკუთვნებიან, V-VI საუკუნეების განმავლობაში მყარად იკავებენ სენატის უმაღლეს ემელონში თავიანთ ადგილს. ამის საუკეთესო დასტური სპეკტაბილისის რანგია V საუკუნეში, ხოლო ილუსტრისის მომდევნო ასწლეულში.

სილენტიარიოსი უკვე იმდენად დაწინაურებული აღარ ჩანს მომდევნო საუკუნეებში. სფრაგისტიკის სხვადასხვა ნიმუშებზე ჯერ კიდევ ვხვდებით სილენტიარიოსების მოხსენიებას VII-IX საუკუნეებში. მათი რაოდენობა არცთუ ისე მცირეა, თუმცა მათ შორის გამორჩეული სილენტიარიოსები, რომელთაც პარალელურად სხვა თანამდებობები ან ტიტულები გააჩნიათ საკმაოდ ცოტაა.

ქვემოთ მოყვანილი სილენტიარიოსების არასრული სია ზემოთქმულის ნათელი დასტურია, VII-IX საუკუნის საბეჭდავებზე სილენტიარიოსის ტიტულის შემდეგ მფლობელებს ვაფიქსირებთ: ამბროსი, ლეონ IV ხაზარის (775-780 წწ.) დროს საიმპერატორო კარის სილენტიარიოსი, ვლატიონის არხონტი და გენიკოსის კომერკიარიოსი;³¹ გრიგოლი, VIII საუკუნეში მოღ-

²⁸ PLRE. III, გვ. 344.

²⁹ PLRE. III, გვ. 1250-1251.

³⁰ PLRE. III, გვ. 1254-1255.

³¹ G. Zacos, A. Vegriery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 349-350.

ვაწე საიმპერატორო კარის სილენტიაროსი, ხარტულარიოსი და ლოგოთე-სიონის გენიკონი;³² იოანე, VIII საუკუნეში მოღვაწე კპატოსი, სილენტიაროსი და საიმპერატორო კარის ვესტიტორი;³³ ქრისტოფოროსი, VIII საუკუნეში მოღვაწე კპატოსი, სილენტიაროსი და საიმპერატორო კარის ვესტიტორი;³⁴ ევსტათი, IX საუკუნეში მოღვაწე საიმპერატორო კარის სილენტიაროსი, პელოპონესის კომერკიარიონი და ეპი ტონ ვარვარონი;³⁵ ლეონი, IX საუკუნის მეორე ნახევარში მოღვაწე საიმპერატორო კარის სილენტიაროსი და აბიდიკოსი;³⁶ ნიკიტა, IX საუკუნეში მოღვაწე სილენტიაროსი და საიმპერატორო კარის ნოტარიოსი, შესაძლოა გავაიგივოთ საიმპერიო კარის სილენტიაროსთან, რომელიც ამავე დროს ვლატიონის არხონტი და გენიკოსის კომერკიარიოსია.³⁷ აქ ვერ გამოვრიცხავთ თანამდებობრივ დაწინაურებასაც, პარალელურად სილენტიაროსობა შენარჩუნებული ჩანს. თუმცა, ნიკიტა ამ პერიოდში საკმაოდ პოპულარული სახელი იყო, ამდენად, სხვადასხვა საბეჭდავზე მოხსენიებული ამ ორი პიროვნების გაიგივებისთვის მეტი დასაბუთებაა საჭირო; პეტრე, IX საუკუნეში მოღვაწე საიმპერატორო კარის სილენტიაროსი და ერგოდოსის კურატორი;³⁸ და სხვა მრავალი.

როგორც VII-IX საუკუნეების სილენტიაროსების ჩამონათვალიდან ჩანს ამ პერიოდში მნიშვნელოვნად დაცემულია სილენტიაროსის ტიტულის მფლობელების გავლენა, ხოლო მის მფლობელებად საშუალო რანგის ჩინოსნები გვევლინებიან. არის გამონაკლისებიც, თუმცა ისინი იშვიათია.

სილენტიაროსის გავლენა რომ მნიშვნელოვნად არის დაკნინებული კარგად ჩანს IX-X საუკუნეების ტაკტიკებში. „უსპენსკის ტაკტიკონის“ მიხედვით, სილენტიაროსთა ჯგუფი ტიტულებისა და თანამდებობების ჩამონათვალის ბოლო რიგებში იკავებს ადგილს.³⁹

„უსპენსკის ტაკტიკონში“ იმპერატორ მიხაელ III-ის (842-867 წწ.) და თავისი დედის, თეოდორას შემდეგ ჩამოთვლილია ბიზანტიის იმპერიის ყველა მნიშვნელოვანი საერო და სასულიერო ტიტულები და თანამდებობები,

³² G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 886.

³³ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1132.

³⁴ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1734.

³⁵ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1077-1078.

³⁶ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1182-1183.

³⁷ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1246-1247.

³⁸ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1767.

³⁹ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 62-63.

რომლებიც მათ მდგომარეობას განსაზღვრავდა საიმპერატორო კარზე.⁴⁰ ამ ჩამონათვალში სილენტიარიოსის ტიტულის მფლობელებს 193-ე ადგილი უკავიათ.⁴¹ ჩამონათვალის მნიშვნელოვანი ნაწილი სხვადასხვა პროვინციების მმართველებს უპყრია, რომლებიც თავიანთი პრესტიჟით ერთმანეთთან მიმართებაში განსხვავებულ მდგომარეობას იკავებდნენ, მაგალითად, ანატილიკონის თემის სტრატეგოსი და პატრიკიოსი ყველა სხვა სტრატეგოსზე უპირატესი იყო თავისი მდგომარეობით და სიაში მე-12 ადგილი უკავია,⁴² სხვა სტრატეგოსები მასზე ნაკლებად გავლენიანებია.⁴³ კიდევ უფრო დაბალ კატეგორიად განიხილებიან ისეთი ადმინისტრაციული თანამდებობები როგორცაა ლოგოთეტი, კვესტორი, დრუნგარიოსი, ხარტულარისი, კურატორი, ტურმარხი და ა.შ.⁴⁴ მათი რიცხვი სტრატეგოსების მსგავსად დიდი იყო და ისინი განაწილებულები იყვნენ სხვადასხვა პროვინციებში, მათ მდგომარეობას ზმირ შემთხვევაში პროვინციის პრესტიჟი და მნიშვნელობა განსაზღვრავდა.

ამგვარად, ტიტულის მფლობელებისა და მოხელეების, რომლებიც ზმირად ტიტულებსაც ითავსებდნენ, მთელს ამ ჩამონათვალში სილენტიარიოსის ტიტულის მფლობელების მდგომარეობა საკმაოდ დაბალი იყო. მაღალი იყო მხოლოდ იმ სილენტიარიოსთა მდგომარეობა, რომლებიც ამ ტიტულის პარალელურად სხვა მნიშვნელოვან სახელს ფლობდა. ასეთად, IX საუკუნეში, თითქოს, საიმპერიო კარის სილენტიარიოსი, ვლავტიონის არხონტი და გენიკოსის კომერკიარიოსი ნიკიტა მოჩანს,⁴⁵ თუმცა მისი ტიტულებიდან და თანამდებობებიდან გამომდინარე სილენტიარიოსობა დანარჩენ ორზე უპირატესია და შესაბამისად ფიქსირდება კიდევ ჩამონათვალში პირველ ადგილზე.⁴⁶

ფილოთეოსის „კლეტოროლოგიონის“ (899 წ.) მიხედვით, სილენტიარიოსთა ჯგუფი ბოლოდან მეორეა იმათ შორის, ვინც ინსიგნიით, ანუ ხელისუფლის ნიშნით, არის აღჭურვილი.⁴⁷ ფილოთეოსის მიხედვით, სილენტიარიოსი აღჭურვილია ოქროს კვერთხით, აღნიშნული ინსიგნია მას იმპერატო-

⁴⁰ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 46-63.

⁴¹ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 62-63.

⁴² N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 46-47.

⁴³ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 48-49.

⁴⁴ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 48-63.

⁴⁵ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1247.

⁴⁶ G. Zacos, A. Vegrery. Byzantine Lead Seals. I, გვ. 1247.

⁴⁷ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 88-89.

რისგან გადაეცემა.⁴⁸ საჩუქრების სახით ახლადარჩეული სილენტიაროსი 6 ნომისმას დეუტეროსს, ხოლო 72 ნომისმას პრეპოსიტოსებს გადასცემს.⁴⁹

„კლეთოროლოგონის“ მიხედვით, სილენტიაროსები გაერთიანებული არიან იმ ხუთ ჯგუფში, რომლებიც ექვემდებარებიან კატასტასეოსს, იგივე ცერემონიების ხელმძღვანელს.⁵⁰ დასახელებული ჯგუფები რიგითობის პრინციპის დაცვით შემდეგია: უპატოსები, ვესტიტორები, სილენტიაროსები, ყოფილი ეპარხოსები და სინკლეტის წევრები(?).⁵¹ ამათგან სინკლეტის წევრები, ანუ სენატორები, სავარაუდოდ, მიემართება ყველა მათგანს, მაგრამ ვინაიდან ფილოთეოსის ჩვენს ხელთ არსებულ რედაქციაში მეხუთე ჯგუფი არ ჩანს მისმა გამომცემლებმა ის ცალკე ჯგუფად გაიყვანეს. კატასტასეოსი შეიძლება ყოფილიყო ნებისმიერი იმ ხუთი ჯგუფიდან, რომელთა გაძღოლაც მას ევალებოდა ცერემონიალის დროს, მათ შორის სილენტიაროსიც.

მომდევნო პერიოდის ტაკტიკებში სილენტიაროსის ტიტულს უკვე ვეღარ ვაფიქსირებთ. X საუკუნის ჩვენამდე მოღწეული ორი ტაკტიკის, ე.წ. ბენეშევიჩისა (934-944 წწ.) და ესკორეალის (971-975 წწ.) ტაკტიკების მიხედვით, სილენტიაროსი არ არის მოხსენიებული. „ესკორეალის ტაკტიკონში“ ვხვდებით კატასტასეოსის, ანუ ცერემონიების ხელმძღვანელის თანამდებობის მოხსენიებას,⁵² რომელიც რიგ შემთხვევებში შესაძლოა სილენტიაროსის ტიტულის მფლობელიც ყოფილიყო, თუმცა ეს სავალდებულო არ არის მით უფრო X საუკუნის რეალობის გათვალისწინებით, როდესაც სილენტიაროსის ტიტული უკიდურესად დამცრობილია და ბიზანტიის უმაღლესი არისტოკრატიის წარმომადგენლებზე პრაქტიკულად აღარ გაციემა. ტიტულმა, რ. გიანის მიხედვით, XI-XII საუკუნის ჩათვლით იარსება და შემდეგ ქრება აღმოსავლეთ რომის ინსტიტუციური მოწყობის სისტემიდან.⁵³

⁴⁸ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 88-89.

⁴⁹ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 88-89.

⁵⁰ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 124-125.

⁵¹ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 124-125.

⁵² N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 272-273.

⁵³ R. Guiland. Le silentiaire, გვ. 33-46. ნ. ოიკონომიდისის მიხედვით, სილენტიაროსის ბოლო მოხსენიება თარიღდება ნიკიფორე II ფოკას (963-969 წწ.) პერიოდით. იხ.: N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 296; The Book of Ceremonies, გვ. 441-442. ფაქტია ტიტული ამის შემდეგაც მოქმედი უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ძალიან დამცრობილია.

**გუბაზ II, ეგრისის მეფე და ბიზანტიის საიმპერატორო კარის
სილენტიარიოსი⁵⁴**

ქართულ პოლიტიკურ რეალობაში სილენტიარიოსის ტიტული ეგრისის მეფე გუბაზ II-ზე (541-555 წწ.) ფიქსირდება.⁵⁵ პროკოპი კესარიელი თავის „სპარსეთის ომებში“ ლაზებისა და ბიზანტიის იმპერიის ურთიერთობას ვრცლად აღწერს⁵⁶ და ახსენებს ლაზიკის მეფე გუბაზ II-ის მიერ იმპერა-

⁵⁴ მოხსენება დაახლოებით ამავე სათაურით (Gubaz II, King of Lazica, and Imperial Silentiarios of Byzantium) წაკითხულ იქნა თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის ორგანიზებით მოწეობილ ინგლისურენოვან სამეცნიერო კონფერენციაზე (Georgia Between the Empires before the Coming of Islam, თბილისი, 2015 წლის 26 ივნისი), სადაც სტატის ამ ნაწილის ძირითადი მონახაზი იქნა წარმოდგენილი.

⁵⁵ პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 103; PLRE. III, გვ. 559-560.

⁵⁶ VI საუკუნის ეგრისი-ბიზანტიის ურთიერთობისა და ეგრისის პოლიტიკური ისტორიის შესახებ ვრცელი ლიტერატურა არსებობს, ვიმოწმებთ მხოლოდ მათ ნაწილს: ივ. ჯავახიშვილი. თხზულებანი თორმეტ ტომად. ტ. I. პირველად გამოიცა 1908 წელს. თბ. 1979, გვ. 282-300; ს. ჯანაშია. შრომები. ტ. I. პირველად გამოიცა 1935 წელს. თბ. 1949, გვ. 21-80; პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 38-234; აგათია სქოლასტიკოსი. გეორგიკა III, გვ. 23-187; გ. გოზალიშვილი. ბიზანტია-ირანის ბრძოლა იბერია-ლაზიკისათვის VI საუკუნეში. თსუ შრომები. ტ. XXVI-B. 1944, გვ. 87-154; მ. გუნბა. დასავლეთ საქართველო და ბიზანტია VI-VIII საუკუნეებში. სოხუმი. 1962, გვ. 28-154; ნ. ლომოური. ეგრისის სამეფოს ისტორია. თბ. 1968; გ. გოზალიშვილი. ლაზიკის საგარეო ურთიერთობა VI საუკუნეში. თბ. 1973; ა. ბოგვერაძე. ადრეფეოდალური ქართული სახელწიფოები VI-VIII საუკუნეებში. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები. II. თბ. 1973, გვ. 246-268; ნ. ლომოური. დიდი ომიანობა ეგრისში VI ს-ში და მისი პოლიტიკურ-დიპლომატიური ასპექტები. ქართული დიპლომატიის ისტორიის ნარკვევები. ტ. I. თბ. 1998, გვ. 120-127; დ. ლეთოდიანი. ძიებანი. თბ. 2003, გვ. 101-105, 131-148; დ. მუსხელიშვილი. საქართველო IV-VIII საუკუნეებში. თბ. 2004; მ. ჭუმბურიძე. ეგრისის სამეფოს თავდაცვითი სისტემა (ახ.წ. I-VIII სს.). ისტორიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაცია. ხელნაწერის უფლებით. ქუთაისი. 2009; ნ. ლომოური. საქართველოს და ბიზანტიის იმპერიის ურთიერთობა. ნაწილი I (IV-X სს.). თბ. 2011, გვ. 183-205; დ. მუსხელიშვილი. საქართველო VI-VII ს-ის დასაწყისში. საქართველოს ისტორია ოთხ ტომად. ტ. II. თბ. 2012, გვ. 95-110; ნ. მურდულია. ეგრისის სამეფოს გამაგრების სისტემა IV-VI საუკუნეებში (არქეოლოგიური მასალებისა და ისტორიული წყაროების მიხედ-

ტორ იუსტინიანე I დიდისთვის (527-565 წწ.) გაგზავნილ წერილს, რომლის მიხედვითაც ბიზანტიის ხაზინას ეგრისის მეფისთვის სილენტიაროსის მთელი ათი წლის სარგო მართებდა. გუბაზის განცხადებით, მას ათი წლის განმავლობაში არ მიუღია როგა სილენტიაროსის ტიტულზე. უფრო მეტიც, გუბაზი მოითხოვდა იმ ფულის გაცემასაც, რომელიც მას ალანებისა და საბირების დასაქირავებლად უნდა გამოეყენებინა. მათი გამოყვანა გუბაზ მეფეს ლაზიკისა და იბერიის ტერიტორიაზე ირანის წინააღმდეგ საომრად ესაჭიროებოდა. პროკოპისთან კვითხულობთ:

„გუბაზი დაპირდა, რომ ბასილევსი (იუსტინიანე I დიდი, ბიზანტიის იმპერატორი) მათ (ალანებსა და საბირებს) მისცემდა ამ ფულს თავად აცნობა იუსტინიანე ბასილევსს ამ პირობის შესახებ და სთხოვდა გამოეგზავნა მისთვის ეს ფული და მეტად განადგურებულ ლაზთათვის მიეცა რაიმე ნუგეში. ის ამბობდა, რომ ხაზინას თვითონ მისი მართებს ათი წლის სარგო, რადგან თუშცა იგი პალატის სილენტიაროსებში ჩანიშნეს, მაგრამ მას არაფერი მიუღია იქიდან, მას შემდეგ რაც ხოსრო (ხოსრო I ანუშირვანი, ირანის შაჰი) კოლხიდაში მოვიდა“⁵⁷

ამ მოვლენებს ადგილი აქვს მას შემდეგ, რაც გუბაზი კვლავინდებურად დაუბრუნდა პრობიზანტიურ ორიენტაციას და სასანიანებს ზურგი შეაქცია. ამჯერად, გუბაზ მეფის მიზანს ირანელების ქვეყნიდან განდევნა წარმოადგენდა, რომლებმაც მეფის მკვლელობა და ეგრისში სრული კონტროლის დამყარება განიზრახეს. 548 წელს გუბაზი ირანელებს აუჯანყდა და კვლავ ბიზანტიელები მოიწვია ეგრისში.⁵⁸ იმპერატორმა იუსტინიანე I-მა გუბაზის

ვით). სადოქტორო დისერტაცია შესრულებულია არქეოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი. 2012; H. Г. Адонц. Армения в эпоху Юстиниана. 2 изд. Ер. 1971; D. Braund, Georgia in Antiquity: A History of Colchis and Transcaucasian Iberia 550 BC-AD 562. Clarendon Press: Oxford. 1994, გვ. 274-314; The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars. II. AD 363-630: a Narrative sourcebook. Ed. and comp. by Geoffrey Greatrex and Samuel N.C. Lieu. Routledge. 2002, გვ. 62-181, 264-297.

⁵⁷ პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 103.

⁵⁸ The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars. II, გვ. 117. აღნიშნული მოვლენა ქართულ ისტორიოგრაფიაში, უპირატესად, 549 წლით თარიღდება. ჩვენ ამ საკითხებზე მსჯელობას თავს ვარიდებთ და ვასახელებთ, ჩვენს ხელთ არსებული, ბოლო გამოკვლევებით დადგენილ ქრონოლოგიას. შენიშვნის სახით დავსძენთ, რომ ე.წ. იუსტინიანეს მეორე სპარსული ომის (540-562 წწ.) ჩვენს ისტორიოგრაფიაში მიღებული ქრონოლოგია მნიშვნელოვან კორექტურას საჭიროებს. აქ შესაბამის ნაშრომებს ადარ ვუთი-

შემოთავაზება მოკავშირეობაზე გულისხმიერად მიიღო და აღადგინა ძველი კავშირი ლაზიკის მეფესთან. გუბაზს მოკავშირეობის აღდგენასთან ერთად გარკვეული მოთხოვნებიც ჰქონდა. ირანელთა წინააღმდეგ ომი მნიშვნელოვან ფინანსურ დანახარჯებს მოითხოვდა. გუბაზს წინასწარ ჰქონდა დადებული შეთანხმება ქვეყნის ჩრდილოეთით მოსახლე ალანებთან და საბირებთან მათი ჯარების დაქირავებაზე. ფული საჭრო იყო საკუთრივ ეგრისის სამეფო არმიის გასახლებლად და მათი უკეთ შეიარაღების თვალსაზრისითაც. ამ მიზნით გუბაზი ერთიც მხრივ ალანების და საბირების ქირას, ხოლო მეორე მხრივ თავის კუთვნილ სარგოსაც მოითხოვს, რომელიც მას როგორც სილენტიარიოსის ტიტულის მფლობელს ერგებოდა. ეს სარგო გუბაზს მისივე განცხადებით 10 წლის მანძილზე არ მიუღია, ანუ 539 წლიდან მოყოლებული. პროკოპის შენიშვნით, გუბაზი სარგოს მას შემდეგ აღარ იღებდა, რაც ირანელებს შემოუძღვა ლაზიკაში.⁵⁹ პროკოპის ამ ჩვენებაში ქრონოლოგიური ლაფსუსი იგრძნობა,⁶⁰ ხოსრო I ანუშირვანის შემოსვლა ლაზიკაში 541 წელს ხდება, ხოლო სილენტიარიოსის ტიტულისთვის განკუთვნილი სარგოს დაგვიანება რამდენიმე წლით ადრე დაიწყო, ვინაიდან გუბაზის წერილში საუბარია ათწლიან დაგვიანებაზე და არა რვაწლიანზე. მარტინდეილი ფიქრობს, რომ გუბაზი როგას მას შემდეგ აღარ იღებდა, რაც კონსტანტინოპლიდან ლაზიკაში დაბრუნდა, ხოლო თავად სილენტიარიოსის ტიტული ბიზანტიის დედაქალაქში უნდა მიეღო 538 წლამდე, როდესაც იქ იმყოფებოდა, როგორც კლიენტი ქვეყნის უფლისწული, ფაქტობრივად მძევლის სახით.⁶¹ იქვე, მას დასაშვებად მიაჩნია ვიფიქროთ, თითქოს გუბაზმა ეს ტიტული გამეფების მილოცვის ნიშნად მიიღო, თუმცა ამ ვერსიას, სრულიად სამართლიანად, თავადვე უარყოფს.⁶² ვიფიქრობთ, პროკოპისთან დაფიქსირებული ხოსროს შემოსვლა არ უნდა იყოს ბოლომდე ლაფსუსის შემცველი. გუბაზი მართლაც ვერ მიიღებდა როგას 541 წლის შემდეგ, ვინაიდან მან ბიზანტიის ინტერესების საწინააღმდეგოდ ირანის შაჰის არმია შემოიყვანა ეგრისში. გუბაზი საკუთარ წერილში ორივე მოვლენაზე ამხნველებს ყურადღებას, ერთის მხრივ, ის საუბრობს სარგოს ათწლიან დაგვიანებაზე, ხოლო მეორეს

თუბთ, ვინაიდან მათი ვრცელი, თუმცა არა ამომწურავი, ჩამონათვალი ზემოთ გვაქვს მოტანილი.

⁵⁹ პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 103.

⁶⁰ PLRE. III, გვ. 559.

⁶¹ PLRE. III, გვ. 559.

⁶² PLRE. III, გვ. 559.

მხრივ, ახსენებს ხოსროს შემოსვლას, რაშიც დამნაშავე თავად იყო. გუბაზმა კარგად იცოდა, რომ 541 წლის შემდეგ მას აღარ ჰქონდა უფლება სილენტიაროსის ტიტულზე როგა მოეთხოვა. ამიტომაც არის, რომ ის ყურადღებას ამახვილებს 539 წლის შემდეგ როგის დაგვიანებაზე, რომლის მიხედვითაც აშკარაა, რომ ბიზანტიის ხელისუფლება გუბაზს ხელფასს უგვიანებდა იმაზე უფრო ადრე, ვიდრე ხოსროს არმია შემოვიდოდა ეგრისში. გუბაზის წერილი ერთგვარი მობოდიშებაა ბიზანტიელების ინტერესების დალატისთვის 541 წლის შემდეგ და თხოვნაა ეგრისის მეფე ალაღინონ იმ უფლებებში, რასაც ის 541 წლისთვის ფლობდა იმპერატორისგან.

პროკოპი კესარიელის განცხადებით, იუსტინიანე ფიქრობდა დაეკმაყოფილებინა თუ არა გუბაზის ეს მოთხოვნა ათწლიანი როგის თაობაზე,⁶³ რომელიც გუბაზს 541 წლის შემდეგ აშკარად არ ეკუთვნოდა იმპერატორის ინტერესების დალატის გამო. გარკვეული დროის განმავლობაში იმპერატორი იუსტინიანე არც როგას გზავნის და არც ჯარის დაქირავებისთვის საჭირო ფულით ეხმარება ეგრისის მეფეს. პროკოპი ამას ბიზანტიის იმპერატორის მოუცლევობით ხსნის,⁶⁴ თუმცა რეალური მიზეზი გუბაზ მეფის უნდობლობა უნდა ყოფილიყო. იუსტინიანეს აზრით, გუბაზი არც როგას იმსახურებდა 541 წლის შემდეგ. მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, იუსტინიანე I დიდი მანძილზე თანხმდება ფულის გადახდას და სრული როგის აღდენას იმ წლების ჩათვლით, როდესაც გუბაზი გამოსულია იმპერატორის დაქვემდებარებიდან.⁶⁵ იუსტინიანე ამ გადაწყვეტილებას იღებს მას შემდეგ, რაც ეგრესელების აშკარა ჩართულობას შეამჩნევს სპარსელების წინააღმდეგ ბრძოლაში.⁶⁶ გუბაზისა და მისი მეომრების სიმამაცემ და თავდადება იმპერატორი დაარწმუნა ეგრისის მეფის ერთგულებაში, რომლის ინტერესები ამჯერად რომაელთა სურვილებს ემთხვეოდა. ეჭვი აღარ იყო იმაში, რომ გუბაზის და სასანიანთა პოლიტიკური ინტერესები სხვადასხვა მიმართულებით წავიდა. გუბაზისა და ზოგადად ეგრისელთა მხარდაჭერა კი ძალიან მნიშვნელოვანი იყო აღმოსავლეთ რომის იმპერიისთვის. ადგილობრივი მოსახლეობის ლოიალობა ბიზანტიას უპირატესობას აძლევდა ირანთან ბრძოლაში. ამგვარად, 548 წლიდან გუბაზი კვლავინდებურად საიმპერატორო კარის სილენტიაროსია.

⁶³ პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 103-104.

⁶⁴ პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 104.

⁶⁵ პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 104, 113-114; PLRE. III, გვ. 559-560.

⁶⁶ პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 104-114.

ერთადერთი პასაჟი, სადაც გუბაზ II-ის სილენტიარიოსობა დასტურდება პროკოპი კესარიელის ზემოთ აღნიშნული ცნობაა, რომლის მიხედვითაც ირკვევა, რომ გუბაზს ეს თანამდებობა 539 წლამდე მიღებული ჰქონია. როგორც მარტინდელი ვარაუდობს, იგი სარგოს იქამდე იღებდა სანამ კონსტანტინოპოლში იმყოფებოდა და სილენტიარიოსის მოვალეობას ასრულებდა საიმპერატორო კარზე.⁶⁷

გუბაზის, როგორც საიმპერატორო კარის სილენტიარიოსის, მოვალეობა ბიზანტიის იმპერატორის სასახლის კარის ცერემონიებში მონაწილეობის მიღება და იუსტინიანე იმპერატორის მსახურება იყო. სილენტიარიოსი ამ დროს მაღალი სენატორული პატივია, განსაკუთრებით ეს ითქმის სილენტიარიოსთა დეკურიონზე, რომელიც სილენტიარიოსებს მეთაურობს. დეკურიონი უმაღლესი რანგის სენატორი – ილუსტრისია. არ გვაქვს მონაცემები ვივარაუდოთ გუბაზის დეკურიონობა, მას, როგორც ჩანს, უბრალოდ, საიმპერატორო კარის სილენტიარიოსის თანამდებობა უნდა ჰქონოდა, რომელიც ეგერისში დაბრუნების შემდეგ ტიტულის სახით უმკვიდრდება, ვინაიდან ვეღარ შეძლებდა თანამდებობისთვის სავალდებულო მოთხოვნების ადგილზე, კონსტანტინოპოლში შესრულებას. მართალია წყაროში არ არის აღნიშნული გუბაზის ცხოვრება კონსტანტინოპოლში, თუმცა ეჭვი არ არის იმაში, რომ საიმპერატორო კარის სილენტიარიოსობა მას მხოლოდ იმპერიის დედაქალაქში ცხოვრების დროს უნდა მიეღო, რაშიც ვიზიარებთ მარტინდელის მოსაზრებას.⁶⁸

ზუსტი თარიღი, თუ როდის უნდა მიეღო გუბაზს სილენტიარიოსობა არ ჩანს. აშკარაა რომ ამ მოვლენას ადგილი 539 წლამდე ჰქონდა, როდესაც თანამდებობისთვის სარგოს იღებდა ყოველწლიურად, მაგრამ თუ რამდენად ადრე ამისი თქმა ჭირს. ეს პატივი გუბაზს 538 წლისთვის უკვე მიღებული აქვს. ამ წელს ის, სავარაუდოდ, კონსტანტინოპოლშია და კუთვნილ სარგოს ბიზანტიის ხაზინიდან იღებს. გუბაზი თავის წერილში პრეტენზიას 539-448 წლებში არ მიღებული სარგოს გამო გამოთქვამს, 538 წელთან და სხვა ადრეულ პერიოდის (თუ სილენტიარიოსობა მანამდე ჰქონდა მიღებული) როგასთან დაკავშირებით მას პრეტენზია არა აქვს. არ გვაქვს საფუძველი ეჭვი შევიტანოთ პროკოპი კესარიელის ამ ცნობაში. ისტორიკოსი არქივში დაცულ წერილს დედანში ან ასლის მეშვეობით უნდა გაცნობოდა, საიდანაც თავის

⁶⁷ PLRE. III, გვ. 559.

⁶⁸ PLRE. III, გვ. 559.

თხზულებაში მხოლოდ მისი შინაარსი წარმოგვიდგინა.

გუბაზი, ეგრისის მეფე წათე I-სა და დედოფალ ვალერიანას შვილია, რომელიც 523 წელს უნდა დაბადებულიყო, წათესა და ვალერიანას ქორწილის შემდეგ. თეოფანე აღმსარებელის მიხედვით, აღნიშნული შეუღლება კონსტანტინოპოლში 522-523 წლებში შედგა.⁶⁹ „პასქალური ქრონიკის“ მიხედვით, ქორწილი 522 წელს გაიმართა.⁷⁰ ეს თარიღი სანდოა, ვინაიდან „პასქალური ქრონიკა“ კონსულობის წლების მიხედვით არის დალაგებული. თითოეული კონსულის მმართველობა ყოველი წლის 1 იანვრიდან აითვლება. საისტორიო წყაროთა შეჯერების საფუძველზე, შეიძლება ქრონოლოგიის შედარებით დავიწროებაც. თეოფანე ჟამთააღმწერელის მიხედვით, ქორწილი უნდა შემდგარიყო იმპერატორ იუსტინეს I-ის იმპერატორობის მე-5 წელს, რაც 522-523 წლებზე მოდის,⁷¹ უფრო ზუსტად კი 522 წლის 9 ივლისი, ვინაიდან იუსტინე I-ის იმპერატორობის მე-5 წელი სწორედ ამ დღიდან დაიწყო.⁷² აქედან გამომდინარე წათეს ბიზანტიაში გამგზავრება 522 წლის ივლის-დეკემბერში ხდება, ასევე მისი ქორწილი ვალერიანასთან.

იოანე მალალას ცნობით, წათე მამის გარდაცვალების შემდეგ უმაღვე გაემართა კონსტანტინოპოლში, რათა იუსტინესგან სამეფო ნიშნები მიეღო.⁷³ წათეს ბიზანტიის დედაქალაქში ჩასვლა კი, როგორც ზემოთ ვიხილეთ, 522 წელს ხდება. ამდენად, 522 წლიდან წათე I ეგრისის ერთპიროვნული მეფეა.⁷⁴ შვილის მიერ მამის აღებული პოლიტიკური კურსის შეცვლა დამახასიათებელი იყო ლაზიკის სამეფო სახლისთვის, რაშიც ქვემოთაც დავრწმუნდებით.

⁶⁹ The Chronicle of Theophanes Confessor, გვ. 257-258.

⁷⁰ Chronicon Paschale, გვ. 105.

⁷¹ The Chronicle of Theophanes Confessor, გვ. 257.

⁷² Chronicon Paschale, გვ. 103; თეოფანეს მიხედვით 9 აპრილს, იხ.: The Chronicle of Theophanes Confessor, გვ. 249, 257.

⁷³ იოანე მალალა. გეორგიკა III, გვ. 263-264.

⁷⁴ უპირატესად, წათეს გამეფების ეს თარიღია მიღებული დასავლურ სამეცნიერო ლიტერატურაში, მაგ. იხ.: PLRE. II, გვ. 1207; D. Braund. Georgia in Antiquity, გვ. 276-277; W. Treadgold. A History of Byzantine State and Society. Stanford University Press. 1997, გვ. 176-177. ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში, უპირატესად, 523 წელი, რაც, როგორც ზემოთ ვიხილეთ, კორექტირებას საჭიროებს. წათე კონსტანტინოპოლში 522 წლის 9 ივლისიდან ამავე წლის 31 დეკემბრის შუალედში ჩადის. სავარაუდოა 522 წლის ზაფხულის (9 ივლისის შემდეგ) ან შემოდგომის სეზონი.

ამრიგად, წათე კონსტანტინოპოლში 522 წლის 9 ივლისის შემდეგ ჩადის, იღებს ქრისტიანობას, სამეფო ნიშნებს, ცოლად ირთავს პატრიკიოსისა და ყოფილი კურაპალატის ნომოსის ოჯახის წევრს, ვალერიანას, ცხადდება იმპერატორ იუსტინე I-ის შვილობილად და დიდი საჩუქრებით დაჯილდოებული უკან ბრუნდება ეგრისში.⁷⁵ ცხადია, გუბაზი სწორედ ამ კავშირის შედეგად, მომდევნო წელს, უნდა დაბადებულიყო. ტახტის მემკვიდრე ლაზიკის სამეფო ოჯახში 523 წელს დაიბადა. გუბაზს ერთი ძმა, წათე და ერთი ღვიძლი და ჰყავდა, რომლის სახელიც წყაროებიდან ცნობილი არ არის.⁷⁶

გუბაზი, როგორც აღვნიშნეთ, 538 წლისთვის კონსტანტინოპოლშია და საიმპერატორო კარის სილენტიარიოსის თანამდებობას იღებს. ის კონსტანტინოპოლში, როგორც ვასალური ქვეყნის მეფის შვილი ისე იმყოფება.⁷⁷ უნდა ვიფიქროთ, რომ მამის, წათე I-ის მსგავსად გუბაზიც კონსტანტინოპოლში დაოჯახდა, ჰყავდა შვილებიც.⁷⁸ 539 წლის მერე, ეგრისში დაბრუნების შემდეგ, მას სილენტიარიოსის ტიტულზე სარგო აღარ მიუღია. 541 წელს, როგორც ჩვენ ვფიქრობთ, მონარქის ცვლილების შემდეგ,⁷⁹ ეგრისის ახალი მეფე, გუბაზ II (541-555 წწ.) იცვლის პოლიტიკურ ორიენტაციას და ირანელების მხარეს გადადის.

ეგრისის მმართველების მიერ პოლიტიკური ორიენტაციის ცვლილება ბიზანტიური არმიისა და მოხელეების თვითნებობის შედეგი იყო. ამ თავგასულობას წათეს მეფობის დროიდან უნდა ჰქონოდა ადგილი. თუმცა, წათეს დროს ეგრისელებში არ ჩანს ირანელთა მხარეს დაბრუნების არანაირი განზრახვა. ანტიბიზანტიური გრძნობების გამოძვლავნებას მხოლოდ გუბაზ II-ის დროს ჰქონდა ადგილი. წათეს, როგორც ჩანს, არ შეეძლო ირანელების მი-

⁷⁵ Chronicon Paschale, გვ. 105; The Chronicle of Theophanes Confessor, გვ. 257.

⁷⁶ PLRE. III, გვ. 559.

⁷⁷ PLRE. III, გვ. 559.

⁷⁸ პროკოპი კესარიელი ასახელებს გუბაზის ცოლ-შვილს, თუმცა მისი დაოჯახების თარიღის შესახებ არაფერს წერს, იხ.: პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 205; PLRE. III, გვ. 560.

⁷⁹ თუ რომელი მეფე გარდაიცვალა 541 წელს წყაროებში არ ჩანს, ეს უნდა ყოფილიყო, ან წათე I, ანდა მისი ძმა, ოფსიტე. ამ უკანასკნელს ერთ შემთხვევაში პროკოპი თითქოს ლაზთა მეფედ ასახელებს. იხ.: პროკოპი კესარიელი. გეორგიკა. II, გვ. 156. თუმცა, ეს ცნობა განმარტების სახით არის მოცემული და აჩენს ეჭვს, რომ შესაძლოა პროკოპის არც ეკუთვნოდეს, ყოველ შემთხვევაში, საკითხი საკამათოდ მიგვანჩნია და მას აქ აღარ შევეხებით.

შით კვლავ სასანიანთა მხარე დაეჭირა, ამდენად იგი ბიზანტიის იმპერატორების ერთგული რჩებოდა. მაგრამ მას მერე, რაც წათე ქრება საისტორიო წყაროებიდან და ეგრისის მეფედ უკვე გუბაზ II ჩანს, იგი იცვლის სუზერენს და სასანიანთა მხარეს გადადის. ახალი მეფის მიერ პოლიტიკური ვექტორის ცვლილებას გუბაზ II-ის მამის, წათე I-ის, მეფობის დასაწყისშიც ვაფიქსირებთ, რაც განმეორდა ამ შემთხვევაშიც.

გუბაზი სარგებლობს 540 წელს დაწყებული ირან-ბიზანტიის მორიგი ომით და სასანიანთა შაჰს დაუკავშირდება. აღნიშნულ ფაქტს ადგილი 541 წელს ჰქონდა, რაც განპირობებული უნდა ყოფილიყო ეგრისის მეფის გარდაცვალებით და ახალი მეფის, გუბაზ II-ის ხელისუფლების სათავეში მოსვლით, რომელმაც ლაზიკის პოლიტიკური ვექტორი კვლავ სასანიანთა ირანის მხარეს შემოატრიალა. გუბაზის თხოვნით ირანის შაჰის, ხოსრო I ანუშირვანის სპარსული არმია ეგრისში შემოვიდა. ამ მოვლენას შედეგაც მოჰყვა ახალი ფრონტის გახსნა ირან-ბიზანტიის საზღვრის ჩრდილოეთ მონაკვეთში.

541-548 წლებში გუბაზი ირანელების მხარდაჭერით ბიზანტიის იმპერიას უპირისპირდება, რის გამოც იმპერატორისგან წყალობას, სილენტიაროსის ტიტულზე დაწესებული როგის სახით, ვეღარ იღებს. 548 წელს გუბაზ მეფე განაახლებს კავშირს ბიზანტიის იმპერატორთან, ამჯერად ირანელების წინააღმდეგ, რაც გამოწვეული იყო სპარსელების ექსპანსიის გაძლიერებით და შაჰის მცდელობით თავიდან მოეშორებინათ ძლიერი პოზიციების მქონე გუბაზ II. ლაზიკის მეფისთვის ხოსროს ეს გადაწყვეტილება მალევე გახდა ცნობილი, რამაც ეგრისის სამეფო სახლის პოლიტიკური ორიენტაცია კვლავინდებურად ბიზანტიისკენ შემოატრიალა. იუსტინიანე იმპერატორმა გუბაზის მოთხოვნის შესაბამისად ეგრისის მეფეს განუახლა როგა და გამოეყო სხვა ფინანსური შემწევობები, რითიც ბიზანტია-ეგრისის პოლიტიკური კავშირი კვლავინდებურად ძველ ნიშნულს დაუბრუნდა.

გუბაზი სილენტიაროსის ტიტულს სავარაუდოდ, ცხოვრების ბოლომდე 555 წლამდე ინარჩუნებს. საისტორიო წყაროებში არ ჩანს გუბაზ II-ის რაიმე სხვა ბიზანტიური საიმპერიო-საკარისკაციო ტიტული. გუბაზი თავის ტრაგიკულ აღსასრულამდე ბიზანტიის იმპერატორის მოკავშირე და ვასალია. 555 წლის სექტემბერს ან ოქტომბერს ის ბიზანტიელმა სარდლებმა მოკლეს.⁸⁰ მიუხედავად ბიზანტიელი სარდლების მხრიდან მოსალოდნელი ღალა-

⁸⁰ The Roman Eastern Frontier and The Persian Wars. II, გვ. 121. რიგი ქართველი მკვლევარებისა ამ მოვლენას 554 წლით ათარიღებენ, იხ.: ივ. ჯავახიშვილი

ტის ბრალდებისა ეგრისის მეფე 548 წლის შემდეგ ცხოვრების ბოლომდე პრობიზანტიური კურსის ერთგული იყო, თუმცა არავინ იცის თუ როგორ მოიქცეოდა ლაზთა მონარქი, იმ შემთხვევაში, თუ 555 წლის შეთქმულებას გადაურჩებოდა.

ამგვარად, ყველაფერი ზემოთ თქმულის საფუძველზე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ უფლისწული გუბაზი 538 წლისთვის, კონსტანტინოპოლში საიმპერატორო კარის სილენტიარიოსის თანამდებობას იღებს. ეგრისში დაბრუნების შემდეგ ის ინარჩუნებს სილენტიარიოსობას ტიტულის სახით. 539-541 წლებში ეგრისში ყოფნისას ის კვლავინდებურად იმპერატორის ვასალია, თუმცა ტიტულზე დაწესებულ ხელფასს არ იღებს, სავარაუდოდ, იმ დაგვიანებებისთვის, რასაც დიდი მანძილი განაპირობებდა. 541 წელს ეგრისში შექმნილი ბიზანტიელი მოხელეების თავნებობის გამო ლაზიკაში ახლადგამეფებული გუბაზ II (541-555 წწ.) ირანის მხარეს გადადის და ეგრისში შაჰის არმიას შემოიყვანს. აღმოსავლეთ რომის იმპერიის ინტერესების დასაცემად 541-547 წლებში გუბაზ II-ს სილენტიარიოსის ტიტულზე ხელფასი არ მიუღია. ის ამ დროს სილენტიარიოსი აღარ არის. 548 წელს ირანელთა ექსპანსიით და მუხანაობით გულმოსული გუბაზ II კვლავ უბრუნდება პრობიზანტიურ ორიენტაციას. გუბაზი იმპერატორ იუსტინიანე II დიდს წერილით მიმართავს, რათა აღუდგინონ სილენტიარიოსის ტიტულზე დაწესებული სარგო. ეგრისის მეფე ათი წლის როგასთან ერთად, ასევე ალანებისა და საბირების დასაქირავებლად განკუთვნილ ფულსაც ითხოვს. მცირეხნიანი ყოყმანის შემდეგ იუსტინიანე მას სამას ლირტ ოქროს უგზავნის და სრულად აკმაყოფილებს გუბაზის მოთხოვნებს. იმპერატორის მიერ გაგზავნილი ათი წლის ხელფასით გუბაზი სილენტიარიოსად ჩაითვალა იმ პერიოდშიც, როდესაც იგი სპარსელების მხარეს იბრძოდა ბიზანტიის წინააღმდეგ. ამის შემდეგ გუბაზ II ცხოვრების ბოლომდე სილენტიარიოსია და, სავარაუდოდ, როგას სისტემატიურად იღებდა. ეგრისის მეფის ტიტულის ცვლილების შესახებ ცნობები არ გავაჩნია, შესაბამისად, 555 წლის სექტემბერ-ოქტომბერს ჯერ კიდევ პრობიზანტიური ორიენტაციის მქონე ლაზთა მეფე ბიზანტიელმა სარდლებმა მუხანათურად გამოასალმეს სიცოცხლეს.

ლი. თხზულებანი. I, გვ. 296; გეორგიკა. III, გვ. 42; ა. ბოგვერაძე. ადრე-ფეოდალური ქართული სახელწიფოები VI-VIII საუკუნეებში, გვ. 262; მკვლევლობის თარიღად 553 წელს მიიჩნევენ შემდეგი ავტორები: ს. ჯანაშია. შრომები. I, გვ. 58; ნ. ლომოური. საქართველოს და ბიზანტიის იმპერიის ურთიერთობა. I, გვ. 200-201.

ყველაფერი ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე გუბაზი სილენტიარიოსია 538-555 წლებში, შესაძლოა ის ამ წოდებას ატარებდა 538 წლამდეც. აქედან პასიურ როლშია 541-547 წლებში ირანელთა მხარეს გადასვლის გამო, თუმცა ბიზანტიის იმპერატორმა ეს აპატია და აღნიშნული პერიოდის ხელფასი ბოლომდე გადაუხადა, რითიც გუბაზი ამ დროის განმავლობაშიც სილენტიარიოსად ჩათვალა. ეგრისის სამეფო სახლის ერთ-ერთი უმაღლესი წარმომადგენლის მიერ სილენტიარიოსის ტიტულის ფლობა გვაფიქრებინებს, რომ ეს ტიტული ქართული პოლიტიკური სამყაროს სხვა წევრებზეც უნდა ყოფილიყო გაცემული. თუმცა, მათი ვინაობა ამ ეტაპისთვის ვერ მოვიძიეთ.

სილენტიაროსის შემოსავალი

სილენტიაროსის ტიტულზე გაცემული სარგოს ზუსტი ოდენობა ბიზანტიური წყაროებიდან არ ჩანს. გუბაზ მეფესთან მიმართებაში რისი თქმაც შეიძლება არის ის, რომ ათი წლის როგა და ამას დამატებული მოქირავნეთა ჯამაგირი სამ ცენტენარიზე, ანუ სამას ლიტრ ოქროს ფულზე მეტი არ უნდა ყოფილიყო. ეს იყო ის ფული, რომელსაც ეგრისის მეფე გუბაზი ითხოვდა იმპერატორისგან.⁸¹ მარტინდეილი ფიქრობს, რომ ეს იყო ის ფული, რომელსაც გუბაზი ითხოვდა ალანებისა და ჰუნების დაქირავების მიზნით, ასე ესმით პროკოპის ეს ცნობა გრეტრესა და ლიუს.⁸² გამოდის, რომ გუბაზს სილენტიაროსის ათი წლის ჯამაგირი კიდევ ცალკე უნდა მოეთხოვა. ბუნებრივია, სილენტიაროსის სარგო არ იყო იმდენად დიდი, რომ მას რაიმე მნიშვნელოვანი თანხა შეედგინა იმ სამი ცენტენარიიდან, რომელსაც გუბაზი ითხოვდა მოქირავნეებისთვის. სამასი ლიტრი ოქრო გაცილებით მეტი უნდა ყოფილიყო სილენტიაროსის ათი წლის როგაზე, შესაბამისად, ის ცალკე უნდა გაცემულიყო ალან და საბირ მეომრებზე. საინტერესოა თუ რამდენი იყო სილენტიაროსზე გაცემული ერთი წლის ხელფასი.

⁸¹ PLRE. III, გვ. 559; The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars. II, გვ. 117. საუბარია ლათ. „ლიბრა“, იგივე ბერძ. „ლიტრა“, ანუ ქართ. ლიტრზე. აღნიშნული რომაული წონითი ერთეული ქართულად სწორედ ამგვარად ითარგმნება. შესაბამისად, არ უნდა აგვერიოს თანამედროვე წონით ერთეულში. ერთი რომაული ლიტრი (ლიბრა) ოქრო იმ დროს დაახლ. 319 გრ. ოქროს უდრიდა. „ცენტენარია“, ანუ „კენტენარია“ ასს გულისხმობს, შესაბამისად, სამი ცენტენარია სამასი ლიტრი ოქროს ფული გამოდის.

⁸² PLRE. III, გვ. 559-560; The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars. II, გვ. 117.

როგორც ზემოთ მივუთითეთ საისტორიო წყაროებში პირდაპირ არ ჩანს, თუ რამდენი იყო სილენტიაროსის ყოველწლიური როგა, მაგრამ გარკვეული დეტალების დადგენა მაინც ხერხდება.

„უსპენსკის ტაკტიკის“ მიხედვით, რომელიც 842-843 წლებშია შედგენილი სილენტიაროსი უფრო დაბალი რანგია, ვიდრე კანდიდატოსი, ხოლო ერთი საფეხურით მაღლა დგას, ვიდრე მანდატორი.⁸³ ცოტა უფრო მოგვიანებით, იმპერატორი ლეონ VI ბრძენის (886-912 წწ.) დროს შედგენილია იმ დანახარჯების მოკლე ჩამონათვალი, რომელსაც ტიტულის მფლობელები გაცემენ წოდების მიღებისთვის და, ასევე, დასახელებულია ის ყოველწლიური ხელფასები, რომელსაც საიმპერატორო კარი იხდის კონკრეტული რანგის გადაცემისას. აღნიშნული დოკუმენტი შესულია ლეონ VI ბრძენის შვილის, იმპერატორ კონსტანტინე VII პოროფიროგენეტის „ცერემონიების წიგნში“ სათაურით: „ჩამონათვალი დანახარჯებისა გაღებული მათ მიერ ვინც არის პატივდებული, ორივე – რანგსა და თანამდებობაზე – როგორც ეს იყო ლეონ (VI) ქრისტესმოყვარე დესპოტის დროს“.⁸⁴

ლეონ VI-ის დროს შედგენილი ამ დოკუმენტის მიხედვით, პიროვნება რომელსაც სურს მიიღოს მანდატორის ტიტული იხდის 2 ლიტრ ოქროს, ხოლო ის, ვისაც სურს მიიღოს კანდიდატოსობა იხდის 3 ლიტრ ოქროს.⁸⁵ აქვე, „ცერემონიების წიგნში“, აღნიშნულია, რომ ის ვინც იხდის კონკრეტული რანგისთვის 1 ლიტრ ოქროს ეძლევა ხელფასი 7 ნომიზმის ოდენობით.⁸⁶ ამგვარად, რაც უფრო მეტია გადასახადი ხელფასის რაოდენობაც იზრდება. აღნიშნული მოცემულობის მიხედვით, მანდატორის ხელფასი 14 ნომიზმა გამოდის, ხოლო კანდიდატოსის 21 ნომისმა. ამ ლოგიკით სილენტიაროსის ხელფასი 14-21 ნომიზმას შორის უნდა მერყეობდეს, თუმცა ეს არ გამოდგება როგის განაწილების პრინციპის ამოხსნისთვის. სხვა შემთხვევებში ყოველწლიური როგა რანგის ღირებულების 2,38-3,47% იყო,⁸⁷ ზემოთ დასახელებულ შემთხვევაში კი თითქმის 10% გამოდის.

ყველა შემთხვევაში ზემოთ დასახელებული ციფრები უზენებს საიმპერატორო კარის სილენტიაროსის შემოსავლის მიახლოებულ ოდენობას IX

⁸³ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 60-63.

⁸⁴ The Book of Ceremonies, გვ. 692-694; ODB. I, გვ. 597.

⁸⁵ The Book of Ceremonies, გვ. 692.

⁸⁶ The Book of Ceremonies, გვ. 692.

⁸⁷ P. Lemerle. «Roga» et rente d'État aux Xe-XIe siècles. REB. Tome 25. 1967, გვ. 82.

საუკუნის შუა წლებიდან X საუკუნის დასაწყისამდე. სილენტიაროსის ხელფასი ამ დროს საკმაოდ დაბალია, იმპერატორს ეს ტიტული შეეძლო გაცეცა ქრთამის აღების გარეშე, ხოლო ოფიციალური ქრთამის აღების შემდეგ გაცემული ხელფასი ამ და სხვა ტიტულებზე (კანდიდატოსი, მანდატორი და ა.შ.) იმდენად ცოტა იყო, რომ მისი მფლობელი ამ თანხას როგორც მეშვეობით ვერასდროს აინაზღაურებდა. აქედან ჩანს, რომ ტიტულები ბიზანტიაში ხშირ შემთხვევაში სოციალური სტატუსის მაჩვენებელი უფროა, ვიდრე ფინანსური შემოსავლის.

ცნობილია, რომ პროტოსპათაროსის ყოველწლიური როგა დიდი ხნის განმავლობაში, სულ მცირე 899-1074 წლებში, სტაბილურად, 1 ლიტრ ოქროს, ანუ 72 ნომიზმას შეადგენდა.⁸⁸ თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ IX საუკუნეში ე.წ. „უსპენსკის ტაკტიკისა“ და ფილოთეოსის „კლეტოროლოგიონის“ მიხედვით, სილენტიაროსის ტიტული მნიშვნელოვნად ჩამოუვარდებოდა პროტოსპათაროსისას,⁸⁹ ბუნებრივია, მასზე დაწესებული როგა, ანუ ხელფასი, გაცილებით დაბალი იქნებოდა. თუმცა ეს არის IX საუკუნის ვითარების ამსახველი, რაც გრძელდებოდა X საუკუნეში და შემდეგ, ვიდრე სილენტიაროსის ტიტული არსებობს.

ზემოთ განხილული მასალებიდან არ ჩანს ის, თუ რამდენი იყო სილენტიაროსის სარგო VI საუკუნეში, როდესაც გუბაზი მსახურობდა ჯერ, როგორც საიმპერატორო კარის სილენტიაროსი, ხოლო შემდეგ კი ამავე ხარისხის მფლობელი ტიტულის სახით მას შემდეგ, რაც სამშობლოში დაბრუნდა. ორივე შემთხვევაში გუბაზის როგა თანაბარი უნდა ყოფილიყო. მეტი დეტალები სამწუხაროდ ვერ გავარკვიეთ.

⁸⁸ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 126-127; П. Безобразов. Хрисовул императора Михаила VII Дуки. ВВ. 6. СПб. 1899, გვ. 142; P. Lemerle. «Roga» et rente d'État aux Xe-XIe siècles, გვ. 93-96; M. F. Hendy. Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300-1450. Cambridge University Press. 1985, გვ. 185-186.

⁸⁹ N. Oikonomides. Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècle, გვ. 50-53, 62-63, 142-147, 156-157.

სილენტიარიოსის დამტკიცების ცერემონია,
ინსიგნიები და ინვესტიტურა

საიმპერატორო კარის სილენტიარიოსის დამტკიცების ცერემონიისა და ინსიგნიებისა და ინვესტიტურის შესახებ ძვირფას ცნობებს გვაწვდის ჩვენთვის საინტერესო ეპოქაში, პეტრე პატრიკოსის (დაახ. 500-565 წწ.) მიერ შედგენილი თხზულება ბიზანტიური თანამდებობების შესახებ, რომელიც მართალია ჩვენამდე დამოუკიდებელი ნაშრომის სახით არ არის მოღწეული, მაგრამ გამოყენებულია მრავალი, სხვადასხვა ავტორის მიერ.⁹⁰

პეტრე პატრიკოსის ნაშრომის ერთი ნაწილი დაცულია კონსტანტინე VII პორფიროგენეტის „ცერემონიების წიგნში“. აღნიშნული ნაწილი მოქცეული 86-ე თავში (ვოგის მიხედვით 95-ე თავი) და დასათაურებულია შემდეგნაირად: „სხვადასხვა თანამდებობების შესახებ და თუ სად გადაეცემათ და რა არის შესაბამისი თითოეული სკრინიისათვის, რაც ჩვენ მოვიძიეთ ამ დროისთვის“.⁹¹

პეტრე პატრიკოსის ნაშრომი მიხედვით, სილენტიარიოსი მნიშვნელოვანი თანამდებობაა და მისი დანიშვნა უშუალოდ ბიზანტიის იმპერატორის წინაშე აუდიენციის დროს ხდება.⁹² თუმცა, პეტრე იქვე ამატებს, რომ მისი თხზულების ამ ნაწილში დასახლებული თანამდებობებზე დანიშვნა შეიძლება მოხდეს, როგორც საზეიმო დღეებში, ასევე დარბაზობის დროს და, ასევე, თუ იმპერატორი ისურვებს მასთან აუდიენციის გარეშე.⁹³ ნაშრომში მოკლედ არის აღწერილი უშუალოდ დამტკიცების ცერემონიალიც, ასევე საუბარია სილენტიარიოსის შესამოსელზე და ინსიგნიებზე. იქვე საუბარია სხვა მრავალ დეტალზე, რაც სილენტიარიოსის ტიტულის მფლობელს უკავშირდება სწორედ იმ დროს, როდესაც ამ წოდებას ეგრისის მეფე, გუბაზ II ფლობდა, ამდენად, ვფიქრობ, ურიგო არ იქნება მისი გაცნობა აღნიშნული წყაროს ციტირების გზით კონსტანტინე VII პორფიროგენეტის „ცერემონიების წიგნის“ მიხედვით. ნაწარმოებში კვითხულობთ:

⁹⁰ პეტრე პატრიკოსის მოღვაწეობის შესახებ იხილეთ: ODB. III, გვ. 1641.

⁹¹ The Book of Ceremonies, გვ. 389.

⁹² The Book of Ceremonies, გვ. 389.

⁹³ The Book of Ceremonies, გვ. 389, 392-393.

„პრეპოსიტოსს⁹⁴ ის, ვინც სილენტიაროსად ინიშნება შემოსილი მოყვისფრო-მოწითალო ხლამილით, მიჰყავს დესპოტან,⁹⁵ ხოლო ოსტარიოსი⁹⁶ გადასცემს ოქროს ნივთებს დესპოტს. ბასილევსი გადასცემს მას იმას, ვინც დაინიშნა სილენტიაროსად და ეს არის მისი თანამდებობის [სიმბოლო]. ის ასევე იღებს, რასაც უწოდებენ ნირეგიატონს, რაც არის ლათინურში ნებენსიატიონი,⁹⁷ რაც ჩვენთვის არის დადგენილება გამოცემული სკრინიაში,⁹⁸ რომელიც აწარმოებს რევიტრაციას. ამავე დროს, გარეთ ისინი დებენ ხელშეკრულებას ერთმანეთთან, მყიდველი გამყიდველთან, თუ ის არის დანიშნული თანამდებობაზე, რომელიც ჯერ კიდევ დაკავებულია, განცხადება მოვლენის შესახებ უნდა გავრცელდეს მაგისტროსის მიერ, რომელიც უბოძებს მას ვინც თანამდებობას ფლობს იმის უფლებას, რომ მას (მიმდინარე თანამდებობის მფლობელს – ლ.თ.) შეუძლია დანიშნოს თავის ადვილზე ახალწვეული (მომავალი თანამდებობის მფლობელი) სანამ ის (მიმდინარე თანამდებობის მფლობელი – ლ.თ.) ჯერ კიდევ აგრძელებს თანამდებობაზე ყოფნას. ამავე დროს, დამატებით დანიშნული მოხელე არ იღებს გასამრჯელოს საძო-

⁹⁴ იგივე, წმინდა კუბიკულის პრეპოსიტოსი – იყო ბიზანტიის იმპერიის წამყვანი ეგზეხი (საჭურისი), რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა საიმპერატორო სასახლეში და ებარა საწოლის მეთვალყურეობა, ასევე ასრულებდა ცერემონიისტერის ფუნქციას. ხელმძღვანელობდა კუბიკულარიოსებს, რომლებიც მესაწოლეების ფუნქციას ასრულებდნენ. მოგვიანებით მისი მოვალეობები პარაკიმომენოსმა შეითავსა რის გამოც ამ მოხელის ფუნქციები შესუსტდა. პრეპოსიტოსობა ტიტულის სახით ეგზეხებს გადაეცემოდათ, ხოლო ალექსი I კომნენოსის (1081-1118 წწ.) დროს საერთოდ გაუქმდა, იხ: ODB. III, გვ. 1709.

⁹⁵ ამგვარი სახით იწოდება ბიზანტიის იმპერატორი. „დესპოტი“ ბატონს, უფალს, ნიშნავს და წამოადგენს ბიზანტიის იმპერატორის ერთ-ერთ ტიტულს, რაც აქტიურად გამოიყენება ამ პერიოდში.

⁹⁶ საიმპერატორო კარის ერთ-ერთი მოხელე. მიმდინარეობს ლათინური „ოსტარიუსიდან“, რაც კარისმცველს ნიშნავს. თავდაპირველად გადაეცემოდათ ეგზეხებს, ხოლო მოგვიანებით სხვადასხვა უწყებაში მომსახურე პირებს. თანამდებობის პარალელურად გაიცემოდა ტიტულის სახითაც. იარსება საკმაოდ დიდი ხნის განმავლობაში, სულ მცირე XI საუკუნის ჩათვლით და შესაძლოა უფრო გვიანობამდეც. იხ.: ODB. III, გვ. 1540.

⁹⁷ ბერძნულად იქნება ნევენსიატიონი, თუმცა რახან ლათინურზეა საუბარი გადმოგვაქვს ძველი ლათინური ფორმით – ნებენსიატიონი.

⁹⁸ ანუ სახელმწიფო სამსახური, ოფისი, სადაც ხდებოდა სხვადასხვა სახის ოფიციალური, ბიუროკრატიული საქმეების წარმოება. ამ შემთხვევაში აღნიშნული სკრინია საკანცელარიო საქმის წარმოებით არის დაკავებული.

ქლაქო ხელფასის სახით სანამ ის არ მიიღებს სტატუსს“⁹⁹

პეტრე პატრიკიოსის აღნიშნული ტექსტის მიხედვით, სილენტიარიოსის დამტკიცება იმპერატორის წინაშე აუდიენციის დროს ხდება, როდესაც საიმპერატორო სასახლეში მას პრეპოსიტოსი მოუძღვება. ის არის წმინდა კუბიკულის პრეპოსიტოსი, რომელიც კონსტანტინე VII პორფიროგენეტის „ცერემონიების წიგნის“ მიხედვით, ხელმძღვანელობს ბიზანტიის იმპერიის ყველა წამყვანი ტიტულის მფლობელთა დამტკიცების ცერემონიას. პრეპოსიტოსის მონაწილეობით, ხელმძღვანელობით და იმპერატორის წინაშე აუდიენციაზე წარდგენით, კონკრეტული პირის ტიტულზე დამტკიცება ამ მოვლენის მნიშვნელობის მაჩვენებელია. უდავოა, რომ სილენტიარიოსი VI საუკუნის ბიზანტიაში გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი თანამდებობა თუ ტიტული იყო, ვიდრე მოგვიანებით, მომდევნო, ან IX-X საუკუნეებში.

ინსიგნიებთან დაკავშირებით პეტრე პატრიკიოსის აღნიშნავს, რომ ოსტიარიოსი იმპერატორს ოქროს ნივთებს გადასცემს, რომელიც მან ახლად დანიშნულს უნდა უბოძოს. იმპერატორის ხელიდან ოქროს ნივთების მიღების შემდეგ სილენტიარიოსი ოფიციალურად ინიშნება თანამდებობაზე. სამწუხაროდ, პეტრე პატრიკიოსთან არ არის დაკონკრეტებული თუ რა სახის ოქროს ნივთებზეა საუბარი, თუმცა ტექსტის მიხედვით აშკარაა, რომ სილენტიარიოსის ინსიგნიები ოქროსი ყოფილა. სამაგიეროდ აღწერილია ინვესტიტურა, ანუ შესამოსელი.

სილენტიარიოსის ინვესტიტურა მოყავისფრო-მოწითალო ფერის ხლამიდა ყოფილა. აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ ფერის ხლამიდა წარმოადგენდა სხვა მაღალი რანგის სენატის წევრთა შესამოსელსაც, რითიც ისინი იმოსებოდნენ საიმპერატორო კარის ცერემონიების დროს.¹⁰⁰ კონსტანტინე პორფიროგენეტის ტექსტში, სინკლეტის ანუ სენატის წევრთა ხლამიდა, რომ სილენტიარიოსის ხლამიდის ანალოგიაა ამ უკანასკნელის საკმაოდ დაწინაურებულ მდგომარეობას უჩვენებს VI საუკუნეში. ის ერთ-ერთი საპატიო და ღირსეული სენატორია, რაშიც ქვემოთაც დავრწმუნდებით.

ნირეგიატონი, ანუ ნებენსიატონი, სილენტიარიოსის მიერ მიღებული ოფიციალური დოკუმენტია, რაც მის მიერ აღნიშნული თანამდებობის ფლობას ადატურებს. აღნიშნულ ტერმინს უკავშირებენ ინვესიატუმს, ანუ ინვესტიტუმს, რაც ლათინურად თანამდებობაზე აყვანას, ანუ დანიშნვას აღნიშ-

⁹⁹ The Book of Ceremonies, გვ. 389.

¹⁰⁰ The Book of Ceremonies, გვ. 241-242.

ნავს.¹⁰¹ როგორც არ უნდა იყოს მისი ეტიმოლოგია ყველა შემთხვევაში ნირეგიატონ/ნებენსიატონის სახით სილენტიაროსის წოდების მფლობელი ოფიციალურ საბუთს იღებს, რითიც მას თავისი ტიტული უმტკიცდება. აღნიშნული დოკუმენტის გამოცემი შესაბამისი სკრინიაა, სადაც მსგავსი სახის დანიშვნები აღირიცხება. ყველაფერი ეს აუცილებელი იყო ფინანსური სახის დანახარჯების გამოთვლისთვისაც, ვინაიდან სილენტიაროსების, ისევე როგორც სხვა თანამდებობის პირების დიდი ნაწილი ოფიციალურ ჯამაგირს იღებდნენ.

პეტრე პატრიკოსის ტექსტში გადმოცემულია, ასევე თანამდებობებით ვაჭრობის ის საინტერესო დეტალი, რომელიც მართალია არ არის კავშირში დანიშვნის ცერემონიასთან, მაგრამ, გარკვეულწილად, იმ სოციალური სურათის ასახვაა, რასაც ადგილი ჰქონდა VI საუკუნის ბიზანტიის დედაქალაქში.

სილენტიაროსისა და, ასევე სხვა ტიტულები ბიზანტიაში იმდენად პოპულარული იყო, რომ სხვადასხვა პირები იმ შემთხვევაში თუ ამ თანამდებობას იმპერატორისგან ვერ მიიღებდნენ ცდილობდნენ მისი ყიდვა მოეხერხებინათ კერძო პირებისგან. კერძო პირები საკუთარ ტიტულებსა თუ თანამდებობებს, როგორც ჩანს, შედარებით იაფად ყიდიდნენ, ვიდრე ამას საიმპერატორო ხელისუფლება აკეთებდა. ყველაფერი ეს საიმპერატორო სასახლის გარეთ ხდებოდა და მას ოფიციალური სახე ჰქონდა. საბოლოოდ ყველაფერს მაგისტროსი, ანუ ოფიცირუმის მაგისტრი აფორმებდა.

ამგვარად, ძველ თანამდებობის მფლობელს შეეძლო გაეყიდა თავისი მდგომარეობა საკუთარი შემოსავლის ჩათვლით, ხოლო ახალი მფლობელი მხოლოდ მას შემდეგ იღებდა ხაზინიდან ხელფასს, როდესაც სრულფასოვნად დაეუფლებოდა ახალ სტატუსს. ბუნებრივია, ტიტულითა და თანამდებობებით ვაჭრობის აღნიშნული პრაქტიკა სილენტიაროსისაც ეხება. თუმცა გამომდინარე იქიდან, რომ მთელს ამ გარიგებას უმაღლესი რანგის საიმპერატორო კარის მოხელე, მაგისტროსი, აგვარებდა უნდა ვიფიქროთ რომ ყველაფერი ეს იმ შემთხვევაში, თუ მნიშვნელოვან თანამდებობას ან ტიტულს ეხებოდა საქმე შეთანხმებული უნდა ყოფილიყო საიმპერატორო კართან.

მნიშვნელოვანია, ასევე იმისი აღნიშვნაც, რომ სილენტიაროსები, რომელთა ოდენობა, როგორც ზემოთ მივუთითეთ, თავდაპირველად ოცდაათი იყო, როგორც ჩანს, ამ რიცხვიდან ოთხი იმპერატრიცას, ანუ ბიზანტიის იმ-

¹⁰¹ The Book of Ceremonies, გვ. 389.

პერიის დელოფლის სამსახურში იღვწენ. პეტრე პატრიკიოსის მიხედვით, მათ განსაკუთრებული, ღირსეული და კარგი რეპუტაციის მქონე მამაკაცებისგან არჩევდნენ. ისინი დელოფლის ერთ-ერთ ყველაზე ახლო პირებად ითვლებოდნენ. იმპერატორ კონსტანტინე VII პორფიროგენეტის „ცერემონიების წიგნში“ ვკითხულობთ:

„აღსანიშნავია ისიც, რომ პირადი შემადგენლობიდან დესპოინას¹⁰² სამსახურისთვის ოთხი სილენტიარიოსი არის განსაზღვრული, მამაკაცები, ვისაც აქვთ კარგი რეპუტაცია და ვინც ღირსეულად აჩვენა თავისი განვლილი ცხოვრების გზა. მათ ვისაც დესპოინა შეარჩევს მოყვანილები არიან მის წინაშე. ის იღებს ოქროს ნივთს ოსტიარიოსისგან და გადასცემს მას სილენტიარიოსს, მიუხედავად იმისა, რომ ის უკვე ფლობს ამ თანამდებობას. ეს ოთხი მისი [დესპოინას] მსახურთაგან არიან [ერთ-ერთი ყველაზე] ახლო თანმხლები პირები“.¹⁰³

პეტრე პატრიკიოსის ტექსტში ჩანს, რომ განსაკუთრებით დამსახურებულ პირებს მათი პატრონის გარდაცვალების შემდეგ მაინც ტოვებდნენ საიმპერატორო კარის სამსახურში. მისივე აღწერილობის მიხედვით, დელოფალ თეოდორას გარდაცვალების (548 წ.) შემდეგ დელოფლის რეფერენდიარიოსი იმდენად საჭირო პირად ჩაითვალა, რომ იმპერატორი იუსტინიანე I-ის ბრძანებით ის თავისთან გადმოიყვანა სამსახურში, ვინაიდან ავგუსტა უკვე გარდაცვლილი იყო.¹⁰⁴ ამგვარად, დამსახურებულ თანამდებობის პირებს ამაგს იშვიათად უკარგავდნენ.

თანამდებობის პირებისა, თუ ტიტულის მფლობელთა, მათ შორის სილენტიარიოსთა, დანიშვნის ცერემონიის შესახებ პეტრე პატრიკიოსი აღნიშნავს, რომ ის ნებისმიერ დროს შეიძლება გამართულიყო იმპერატორის სურვილის შესაბამისად. ტექსტში ვკითხულობთ:

„თუმცა, ჩვენი ღმრთისმორწმუნე დესპოტი ორივე, საზეიმო დღეებში და ღარბაზობის დროსაც, იძლევა ბრძანებას რომ ყველა ეს თანამდებობა შეივსოს აუდიენციის გარეშე“.¹⁰⁵

ბიზანტიის იმპერატორის ბრძანება საიმპერატორო კარისთვის კანონი იყო, მაგრამ, როგორც თავად ტექსტის დასაწყისში ჩანს სილენტიარიოსის

¹⁰² დესპოტის ცოლი, ბიზანტიის დელოფალი, იგივე იმპერატრიცა.

¹⁰³ The Book of Ceremonies, გვ. 389-390.

¹⁰⁴ The Book of Ceremonies, გვ. 390.

¹⁰⁵ The Book of Ceremonies, გვ. 392-393.

დამტკიცება, რომელიც VI საუკუნეში შეზღუდული რაოდენობით არსებობდა მაინც, უპირატესად, სპეციალური ცერემონიის ფარგლებში ხდებოდა. ანალოგიურ მოვლენას ადგილი უნდა ჰქონოდა კონსტანტინოპოლში ლაზი უფლისწულის, მოძავალი მეფის, გუბაზის საიმპერატორო კარის სილენტიაროსად დამტკიცებისას. ყველაფერი ზემოთ აღწერილი, საერთო ჯამში, ვფიქრობთ, კარგად ახასიათებს იმ გარემოს, რომელშიც ქართველ სილენტიაროსებს უწევდათ ტიტულის, ინსიგნიების, ინვესტიტურის, საბუთებისა და როგის მიღება. აღნიშნული საინტერესოა როგორც ბიზანტიის საიმპერატორო კარზე მიმდინარე პროცესებს, ასევე მასში ქართველების მონაწილეობის აღწერის თვალსაზრისითაც.

შემოკლებათა განმარტება:

გეორგია I-VIII – გეორგია. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ. რვა ტომეული. გამოსცა ს. ყაუხჩიშვილმა. თბ. 1934-1970.

ODB I-III – The Oxford Dictionary of Byzantium. 3 vols. Ed. by A. Kazhdan. Oxford University Press. 1991.

PLRE I-III – Prosopography of Later Roman Empire. I-III. Vol. I by A.H.M. Jones, J.R. Martindale, J. Morris, Vols. II-III by J.R. Martindale. Cambridge University Press. 1971-1992.

RE – Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.

REB – Revue des Études Byzantines.

ВВ – Византийский временник.

Leri Tavadze

THE TITLE OF SILENTIARIOS IN GEORGIA AND BYZANTIUM

Summary

The title of silentarios was among important titles in Byzantine Empire. The group of silentarioi was created by the emperor Constantine I the Great (306-337). The function of silentarios was to secure order and silence in the imperial palace of Constantinople. In the beginning there were thirty silentarioi in Byzantium headed by three decurions. The most notable decurion of silentarioi was the future emperor Anastasius in the 5th century.

Gubazes II king of Lazica also held the post of imperial silentarios of Byzantium. Born in 523 in the family of the Lazi king Tzathes and the Roman noble woman Valeriana, Gubazes lived in Constantinople before his occupation of the royal throne of Lazica. In 538 he lived in Constantinople as a prince of Lazica. Probably, he was the hostage as a family member of the client king of the Eastern Roman Emperor. We do not know exactly the date when he had received the position of imperial silentarios, but already in 538 he is holding this title. In 539 he returned to his homeland, but he did not receive any payment (rhoga) for his title which was preserved for him during his stay in Lazica. Probably, that was a delay. Lazica was far from Constantinople, besides, Byzantine rulers always hesitated to send money in remote regions of the Byzantine sphere of influence.

In 541 Gubazes made rebellion against Byzantines and invited Persians in Western Georgia. From 541 to 548 he did not receive any rhoga due to his desertion to Sassanids. In 548 the Persian plot was discovered against the Lazi king. Gubazes switched his allegiance again, now in favour for the Byzantine Emperor. He sent the letter to Justinian I (527-565) and asked him to pay his 10 years rhoga, as well as three centenaria (three hundred libra of gold) to hire Alans and Sabirs from the North Caucasus. After some hesitation Justinian send whole 10 years rhoga and money for recruitment of the Alans and the Sabirs. After that Gubazes was reestablished in his former status of imperial silentarios. The payment of whole ten years rhoga suggests that he was reckoned as silentarios even when he was rebellious against Byzantines. Gubazes kept his title of silentarios until his assassination in 555.

The function, insignia, investiture, ceremony and salary of silentarios in the Byzantine Commonwealth is also investigated in this article.